

Rågstölden på Stymninge i mars 1860

Av Mauritz Henriksson 2008 ©

På torpet Karlslund, under Årsta, bodde vid mitten av 1800-talet en torparfamilj under tämligen knappa omständigheter. Torparen Lars Persson var född 1807 på Stymninge. Hans föräldrar hade flyttat in på torpet, som då hette Bakom (fram till 1851), medan sonen Lars arbetade på annan ort. Lars kom hem till föräldrarna 1832 efter några år på Järva i Solna socken.

1832 kom också pigan Anna Ersdotter, född 1803 på Blista. Hon hade en oäkta dotter, född 1826 med sig. Anna födde en son 1835 som Lars var far till, men de gifte sig inte förrän i augusti 1837, och bodde kvar på torpet. Därefter fick de tre söner tillsammans. Lars Olof redan i september 1837, Carl August 1840 och Anders Gustaf 1844. De fick en dotter 1847 men hon dog redan i mars 1848.

Vintern 1860 försökte antagligen Lars Persson fylla på förråden på ett enklare sätt. Med hjälp av sina två hemmavarande söner stal han en och en halv tunna råg från en loge på Stymninge. Men hans metod uppdagades och både han och sönerna ställdes inför rätta i Tingshuset vid Västerhaninge kyrka.

Torpet Karlslund omkring 1930, det gamla torpet Bakom låg här intill

Här följer protokollet från Sotholms Häradsrätt i mars 1860. Jag har inte tagit med hela protokollet ordagrant (det är på 8 sidor), dessutom har jag använt modern stavning, men återger språket som användes då.

Sotholms Häradsrätt 17 mars 1860, nr 122

Åtal mot torparen Lars Persson i Karlslund och hans tvenne söner, Carl August och Anders Gustaf skulle från lantbrukaren Abraham Saxenberg på Årsta, efter inbrott ha tillgripit 1 ½ tunna råg. Kronolänsman Norman i egenskap av allmän åklagare och även ombud för målsägande enligt fullmakt från A Saxenberg. Fullmakten undertecknad 12 mars 1860

Om de tilltalade inlämnade kronolänsman Norman ett av Pastor M.C. Lagervall i Österhaninge utfärdat, så lydande intyg:

Bilaga "Uppå gjord begäran får jag om nedanskrivna personer meddela följande intyg.

Torparen, änkemannen, Lars Persson i Karlslund under Årsta gård är född år 1807 den 13 mars. Äger något svagt förståndskunskap i sin kristendom. Nyttjar sina salighetsmedel (gudsordet och nattvarden, förf. anm.), är till frejden ärlig och har för övrigt i allmänna levernet ej gjort sig ofördelaktigt känd.

Hans äldre son, Carl August, hemmavistande hos sin fader i denna församlingen. Hans födelseår och dagen äro 1840 den 10 mars, äger försvarlig kristendoms-kunskap, nyttjar ordentligt salighetsmedel, samt är till frejden ärlig och i sitt övriga förhållande oförvitlig.

Hans yngre, även hemmavarande, son Anders Gustaf äro född härstädes år 1844 den 26 januari, har mycket svag kristendoms-kunskap, admitterades förlidne år till sin första nattvardsgång, samt är till frejden ärlig och i övrigt utan anmärkning.

*Österhaninge den 13 mars 1860
Attesteras av Pastor M.C. Lagervall "*

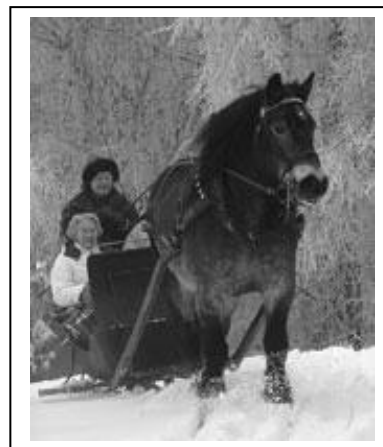
De tilltalade framställdes inför rätta av fångbevakningen. Kronolänsman Norman tillkännagav att natten mellan den 9 och 10 innevarande månad hade Lars Persson och hans söner från en under Årsta lydande utgård benämnd Stymninge, från en där varande loge, tillgripit och bortforslat 1 ½ tunna råg.

Synliga spår i snön från nämnda loge ledde till Karlslund varvid ovan nämnda torparen och hans båda hemmavarande söner äro boende, givit anledning att hos dem verkställa undersökning, varvid den stulna rågen påträffades, dels i därvarande loge, dels i en kista i stugan. Varpå de tilltalade, som erkände hava begått det å dem angivna brottet, hördes även deras huvudsakliga levnadsomständigheter.

Lars Persson att han vore född den 13 mars 1807, son av numera avlidna föräldrarna statardrängen Per Larsson och hans hustru Stina Ersdotter, hos vilka han vistats till 7 års ålder då han kommit till sin farbror hemmansägaren Lars Magnus Larsson samt där stannat i 4 år varefter han hos bonden Erik Persson i Oxnö uppehållit sig i 2 år. Att han sedan vistade hos bonden i Lilla Liåker för första gången begått Nattvarden samt därefter begivit sig hem till föräldrarna hos vilka han kvarstannat tills han fyllt 19 år. Då han under ett års tid varit sysselsatt som brännerist hos inspectören Lundberg vid Järva i Solna socken, varefter han återvände till föräldrahemmet. Att han under denna tid efter uppnådd 25 års ålder gift sig med bondedottern Anna Ersdotter som för 4 år sedan avlidit och efterlämnat 4 i äktenskapet med honom ännu levande barn av vilka det äldsta vore 25 år den yngsta 16 år. Att han de första 6 eller 7 åren av sitt äktenskap varit anställd såsom stalldräng under Stymninge varefter han de 7 därpå följande åren innehåft Karlslund. Att han, som endast obetydligt kunde skriva men som läsa in- och utantill vore i mycket torftiga omständigheter.

Och uppgav Lars Persson att vid ifrågavarande inbrottsstöld sålunda tillgått att då han den 9 denna månad vid gående förbi ovannämnda vid Stymninge belägna loge, därvid bemärkt att spjelen som fäster syllestocken sitter mycket löst, hade hos honom tanken uppstått att genom densammas frånbrytande åtkomst kunde beredas till den i logen förvarade rågen.

På kvällen har han bett sina tvenne hemmavarande söner vara sig behjälplig, varefter Lars Persson jämte yngste sonen Anders Gustaf till logen återvände om natten. Då Lars Persson som efter ankomsten dit skottat undan den vid logen liggande djupa snön samt därefter fråntvistat

syllstocken varefter Anders Gustaf krupit in och avflyttat bommarna till dörren samt hjälpt Lars Persson att utbära 1 ½ tunna råg vilken sonen Carl August, som under tiden till stället ankommit med häst och släde, hemforslat.

Sonen Carl August att han vistats hemma hos föräldrarna till han vid 11 års ålder blivit antagen för en sommar som vallgosse vid Årsta, varefter han varit hemma under vintern samt därpå följande 1 ½ år uppehållit sig hos bonden Anders Andersson i Dyvik, att han därifrån efter 1 års hemmavarande kommit i tjänst hos

bonden Nils Larsson vid Tomta där han vistats 4 år och för första gången blivit delaktig av nattvarden. Att han därefter i 1 år till den 24 sistlidne oktober tjänat hos bonden Erik Olofsson i Huset (på Gålö), samt sedan vistats hemma.

Att han kunde skriva samt läsa in- och utantill och medger Carl August, riktigheten av faderns ovan framförda uppgifter angående åtalade brottet.

Sonen Anders Gustaf att han som alltid vistats hos sina föräldrar ej kunde skriva, men läsa in- och utantill och hade Anders Gustaf ej något att erinra mot faderns förutanmälda berättelse angående den av dem förövade inbrottsstölden.

Åklagaren förklarade att som de tilltalade erkänt, han avstod från hörandet av de utav honom till denna dag såsom vittnen inkallade och nu vid rätten närvarande mågen Carl Johan Jansson och sonen Anders Gabrielsson, båda i Stadsberga, vilka emellertid för inställelse fordrade 1 riksdaler 50 skilling vardera.

Sedan de tilltalade förmått sig ej hava något att erinra mot det å den stulna rågen åsatta samt av rätten vitsordade värdet av 18 Riksdaler banco yrkade allmänna åklagaren ansvar å Lars Persson och Anders Gustaf Larsson för första resan inbrottsstöld, samt å Carl August Larsson för första resan stöld utan inbrott, vilket yrkande de tilltalade överlämnar till domstolen för prövning.

*Då något vidare nu ej anförts finga vederbörande avträda under det Häreadsrätten överlade.
Utslaget.*

Eftersom de tilltalade erkänt gärningen och målsägande lantbrukaren Abraham Saxenberg återfått stöldgodset och de tilltalade inte varit för stöld straffade tidigare, dömdes Lars Persson vilken bjudit sin son att med honom stjäla förenat med inbrott, var för sig att böta det stulnas tredubbla värde med 54 Rd banco eller vid bristande tillgång till böter, avstraffas med 11 dygns fängelse på vatten och bröd, samt därefter till straffarbete för Lars Persson i 2 år och Anders Gustaf Larsson i 8 månader.

Beträffande Carl August att han erkänt delaktighet i brottet och ej tidigare varit straffad för stöld, dömdes för stöld utan inbrott att böta det stulnas tredubbla värde med 54 Rd banco eller vid bristande förmåga avstraffas med 11 dygns fängelse på vatten och bröd samt därefter 4 månaders straffarbete.

Efter utslaget avkunnande underrättades parterna, och förklarade åklagaren att målsägaren och de tre tilltalade med utslaget nöjda, och att de till böterna sakna tillgångar varpå de till ansvar dömda försändes till Länsfängelset.

Länsfängelset och straffängelset låg vid den tiden intill Norra Bantorget i Stockholm.

Torparen Lars Persson avled i fängelset den 5 oktober 1861.

Sonen Carl August kom tillbaka till församlingen på hösten 1860. Han gifte sig 27 oktober 1861 på Solberga med Margareta Sofia Karlsdotter från Sorunda De fick två döttrar innan de flyttade till Sorunda i oktober 1864.

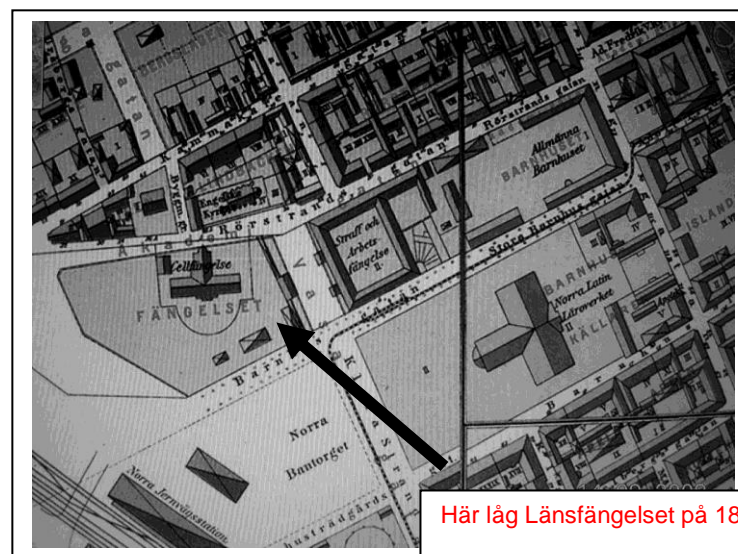
Sonen Anders August kom först till Tomta på Gålö, efter fängelset, men flyttade sedan runt i socknen. Han gjorde sig skyldig till ännu en stöld 1868 och fick då 1 år och 2 månader för andra resan stöld.

Efter att ha avtjänat det straffet flyttade han till Grödinge i november 1869. Han blev sedan fem år i Södertälje, men återkom till Grödinge 1878. Anders Gustaf gifte sig på sommaren 1879 med 11 år äldre Anna Margareta Blom.

Det blev inga barn i det äktenskapet. Hon avled i september 1892. Anders Gustaf gifte sig på nytt 1893 med den betydligt yngre änkan Augusta Charlotta Gustafsson, född Åkerström 1860. Hon hade två barn sedan tidigare och tillsammans fick de fyra barn

Stymninge på 1930 talet, tillhör Årsta

Här låg Länsfängelset på 1800-talet